Беларускі Звон

ТЫДНЁВАЯ ЧАСОПІСЬ.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Біскупская вул. 12. Рэдакцыя адчынена: 12—2 штодня апрача сьвяточных дзён.	Рукапісы павінны быць напісаны чытальна і толькі на адным баку паперы, з праўдзівым прозьвішчам аўтора і адрэсам (для ведама Рэдакцыі). Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.	**Цана кожнага нумару 30 м.** Падпіска на 3 месяцы каштуе 400 м. (з даст. да хаты). Цана абвестак: перад тэкстам 150 мк., сярод тэксту 200 мк. і на апошняй страніцы 70 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт

Год I. Вільня. Пятніца, 2-га сьнежня 1921 г. № 22.

Ніякіх зьменаў.

Назначэньне старшынёю Часовае Урадуючае Камісіі Сярэдняе Літвы п. А. Мэйштовіча і замераная перадача яму гэнэралам Жэлігоўскім вярхоўнае ўлады ў Сярэдняй Ліцьве наводзілі грамадзянства, як відаць, на думку аб тым, што ўрадаваньне ў гэтай Сярэдняй Ліцьве пацягне за сабою пэўныя зьмены палітычнага курсу ў той, ці іншы бок, а абывацельскія, прывыкшая жыць надзеямі, душы пэўна-ж спадзяваліся нейкіх зьменаў да лепшага.

Прэс-бюро Час. Урад. Камісіі С. Л. сваім выступленьнем на тэму аб урадовых зьменах расьсейвае ўсе і якія-нібудзь надзеі на лепшае і тыя, ці іншыя незразуменьні падзеяў гэтых дзён. Бо афіцыяльна абвяшчаецца, што ніякіх зьменаў у мэтодах урадаваньня ў Сярэдняй Ліцьве зьмены пэрсональныя прадстаўнікоў улады—за сабою не нясуць.

Незразумела, такім чынам, на што і каму спатрэбілася перадаваць функцыі вярхоўнае ўлады з адных рук у другія? Тлумачыцца гэта афіцыяльна тым, што з дня на дзень чакаецца актыўная падгатоўка і правядзеньне выбараў у Віленскі Сойм і ў гэткім часе гэн. Жэлігоўскі лічыць за лепшае адыйсьці ад улады.

Есьць газэтныя гутаркі аб тым таксама, што зьменяцца на лепшае варункі жыцьця прэсы, за поўную волю якое выказваецца быццам Старшыня сучаснае Урад. Камісіі п. Мэйштовіч.

Але з другога боку, як пагадзіць гэта з заявою гэнэральнага камісара па выбарах п. К. Забержоўскага, што ў часе выбараў будуць выданы распараджэньні, якія строга караціму́ць тых, хто будзе перашкаджаць нормальнаму ходу выбараў.

Быць можа гэтыя вось самыя „карацельныя“ распараджэньні ўдасца гэтак ідэальна зрэдагаваць, што карай яны будуць сапраўды толькі для людзей злое волі, для праступных, а ня ідэйных агітатараў?

Для краю, які варыцца ў катле нацыянальнага антаганізму, дзе аб нацыянальнай роўнасьці мала цяпер можа быць гутаркі, трудна аднак і прысьніць ідэальны які-небудзь закон, які тут заўсёды творыцца аднабокаю, аднанацыянальнаю па сваім асабістым складзе, ўладаю. То-ж ні Беларусаў, ні Ліцьвіноў, ні Жыдоў няма ў складзе хаця-б аднаго толькі вышэйшага органу ўлады—Ч. У. Камісіі.

Урадуюць у *Сярэдняй Ліцьве* палякі і толькі польскае насяленьне можна лічыць належна падрыхтованым да будучых выбараў.

Іншыя нацыянальнасьці краю, калі-б яны навет і хацелі, падгатавацца, як трэба да выбараў не маглі пры істнуючай аднабокасьці Ураду.

Адсюль сам сабою напрашваецца вывад, што аднабокасьць Ураду дасьць гэткую-ж самую аднабокасьць выбараў. Да выбараў будзе мець дачыненьне толькі тое насяленьне краю, празванага Сярэдняю Літвою, якое лічыць сябе польскім па нацыянальнасьці.

Бо, як гэта ні дзіўна, а ў сваёй, як той казаў, бацькаўшчыне, хоць і *Сярэдняй* а ўсё-ж такі *Ліцьве* нічога ня чуваць аднак аб рыхтаваньні літоўцаў да соймавых выбараў.

І тут ужо патрэбна чыста-сярэднялітоўская мудрасьць, каб разрашыць гэтае сярэднялітоўскае непаразуменьне.

Аканчальна пастаноўленая справа скліканьня Сойму быццам з неба звалілася гэтак сама й на Беларусаў і Жыдоў, хаця аб справе гэтай гутарка даўно ўжо то зьніжалася, бы хваля, то падрастала з новаю сілай.

Перад самымі выбарамі ў Сойм, Віленскі Беларускі Нацыянальны Камітэт спакойна робіць шторочнюю рэарганізацыю свайго асабовага скаду, захапляючы шырэйшы круг нацыянальных арганізацыяў.

Нацыянальны Камітэт раз прыняў адпаведную беларускім нацыянальным жаданьням дэкларацыю аб Сойме ў Вільні, даведзеную ў форме мэморыялу да Лігі Народаў.

Жаданьні беларускія можа й утопічнымі здаюцца для каго-нібудзь у параўнаньні з тым, што тут рабілася і робіцца, але пры іх мусі, раз выказаных, Нацыянальны Камітэт Беларускі застанецца й далей. Яно й ня дзіўна будзе—калі ніякіх зьменаў, дык і тут:

— Ніякіх зьменаў.

Банкруцтва і рэвізія.

Кожнаму відаць цяпер поўнае банкруцтва бальшавіцкіх надзеяў на ўсясьветную соцыяльную рэвалюцыю і пяруністы ход назад усяе дасюлешняе іх тактыкі, галоўным чынам, у гаспадарчым жыцьці так званай Р. С. Ф. С. Р. з усімі яе васальнымі рэспублікамі.

Відаць ужо выразна гэтак сама поўную рэвізію калі ні цалком самае праграмы камуністых, дык хоць-бы самое камуністычнае партыі.

Іншага трудна было й спадзявацца ў краі, дзе яшчэ так нядаўна цьвіло рабства.

Больш як паўтараста-мільённая маса былых п а д д а н ы х цара ў большасьці сваёй наўрад ці магла, як належыць, адрозьніць правую руку ад левае, а ня то што партыі адну ад аднае.

Партыя, як такая, можа быць названа моцнаю тады, калі складаецца яна з партыйна-сьпелага элемэнту.

А ў праціўным выпадку, распухшая толькі голым арытмэтычным лікам сваім, партыя робіцца ўжо ня партыяй, а псыхолёгічнаю масаю.

Трудна сказаць, напрыклад, ці партыяю быў „Саюз рускага народу“, ці партыяю зьяўляецца сучасная польская эндэцыя, ці партыяй былі соцыялістыя-рэвалюцыянэры пры панаваньні Керэнскага?

Не! Хутчэй гэта былі і ёсьць пэўныя псыхолёгічныя масы, чымся партыі.

Псыхолёгічнаю, казённаю масаю пачала рабіцца й камуністычная партыя Леніна, зьвёўшага соцыялістычны прынцып дыктатуры пролетарыяту да прынцыпу партыйнае, а праўдзівей свае ўласнае дыктатуры.

Спрытны на розум павадыр расейскага камунізму загадзя пачаў чысьціць сваю партыю ад элемэнтаў казённага камунізму, якія наймацнейшую маглі-б зрабіць опозыцыю цяпер пры розных гандлярскіх зносінах з кітамі сусьветнага капіталізму й імпэрыялізму.

Ці ўратуе толькі партыйная гэтая чыстка камуністых на іх цяперашнім палажэньні ўрадовае расейскае партыі?

Пакуль што фікцыя „савецкае“ ўлады, а фактычная ўлада камуністыхкамісараў яшчэ трымаецца і магчыма, што пратрымаецца далей — да адкрытага разладу ўнутры самое псыхолёгічнае масы камуністых.

Робэсп‘ерызм Бухарыных, Дзяржынскіх і Троцкіх наўрад ці адважыцца пайсьці адваротным шляхам Леніна (з яго вернымі) да старых спосабаў буржуазнага гаспадараваньня, буржуазных прынцыпаў грамадзкага жыцьця, а там, быцьможа, і буржуазнае палітыкі, адпаведнага гэтай палітыцы ўраду і інш.

Такім чынам найвярнейшы канец бальшавіцкаму панаваньню можа прыйсьці толькі з сярэдзіны самое ўрадовае партыі пры яе раней, ці пазьней няўхільным раскладзе.

Але, што-ж можа прынясьці упадак бальшавізму ў Расеі (і ведама-ж разам і ў Савецкай Беларусі!) нам, беларусам?

На пытаньне гэтае ніяк ня можна даць пэўнага адказу. А задумацца над ім ня грэх было-б шырэйшаму кругу нашага грамадзянства, якое польска-расейскім рыжаскім мірам парасьцярушвана ўсюды на эміграцыі, а таксама, пазбаўленае вольнага нацыянальнага жыцьця, шчапаецца ў друбязгі й седзячы на роднай зямлі.

Трэба думаць, што так, ці йначай, а назаўтра-жа пасьля зьнішчэньня бальшавіцкага рэжыму, які-б там ні было новы расейскі ўрад падніме пытаньне аб пераглядзе розных дагавораў бальшавікоў з іншымі дзяржавамі. У тым ліку найважнейшым трэба лічыць дагавор у Рызе, перагляд якога а ніяк ня можа не закрануць Беларусі.

З другога боку трэба ўсё-ж такі згадзіцца з праўдаю, што з усіх расейскіх партыяў, адны толькі бальшавікі афіцыяльна прызналі права Беларусі на незалежнасьць, у той час, як з эміграцкіх расейскіх групаў рэдка хто моцна прызнаецца ў гэтым.

А расейскія эс-эры пры Керэнскім чулі сябе гэтак моцнымі панамі палажэньня, што адзін з іх—менскі гарадзкі галава—заявіў, здаецца пры нямецкай окупацыі, прадстаўніку беларускіх эс-эраў, што калі яны хочуць самаазначацца, дык хай самаазначаюцца на вуліцы.

Аб рэакцыі наагул у Расеі пасьля бальшавізму ня прыходзіцца й гадаць.

Уся саранча золатапагоннага монархічнага афіцэрства, што ў некаторых мясцох заграніцы сядзіць, яшчэ не паскідаўшы палетаў сваіх, калі вернецца дадому, дык нацыяналістычны дух маскоўцаў можа перарасьці меру царскіх часаў.

„Инородцы“ ведама-ж пачнуць лічыцца рэакцыяю за зьлейшых ворагаў „единой недѣлимой“ і рэвалюцыйныя нацыянальныя здабыткі не-велікарусаў могуць апынуцца пад пагрозаю прасьледаваньня, тым больш, што кожную праяву нацыянальнага жыцьця рэакцыя без вялікіх трудоў зможа падводзіць пад разуменьне яе, як рэзультату бальшавіцкага панаваньня.

І спрачацца з гэтым будзе тым трудней, бо бальшавікі, яшчэ бяручы толькі ў свае рукі ўладу ў Расеі агаласілі права „самаазначэньня аж да аддзяленьня“. Іншая рэч, як яны прызнавалі гэтае права на практыцы, разганяючы Ўсебеларускі Зьезд у 1917 годзе ды абвяшчаючы тады вайну Украінскай Цэнтральнай Радзе і г. д., а нядаўна яшчэ зруйнаваўшы соцыяль-дэмократычны ўрад Грузіі.

Слова з дзелам шмат калі ня сходзілася ў бальшавікоў, але ці-ж разьбярэцца ў гэтым цьвяроза новая магчымая псыхолёгічная маса расейскай рэакцыі, калі ўдасца ёй, нарэшце, ап‘янець ад улады?

А калі запануе на той ці іншы час ізноў дэмократычная інтэлігэнцыя накшталт удасканаленай керэншчыны ў сучаснай Р. С. Ф. С. Р., дык ці-ж ёсьць пэўнасьць, што дэмократыя гэта навучылася, як трэба, разумець смак няволі і выгнанства?

Праз гэта ўсё—відочнае банкруцтва бальшавікоў і агонійная рэвізія імі партыі і тактыкі ніяк ня можа ня стрывожыць палітычнае думкі сьвядомага беларускага грамадзянства, бо для кожнага на чаргу становіцца пытаньне:

„Сягоньня ёсьць Беларусь, хоць і куртатая, хаця й савецкая, а што-ж заўтра будзе?“.

Вось кардынальнае палітычнае пытаньне, якое нарастае ўва ўсёй меры

сваёй перад усім беларускім грамадзянствам. Крах бальшавізму не павінен застаць нас на палітычным раздарожжы.

Бо перад будучынай гаснуць усе трывожныя пытаньні сягоньняшняга дня...

М. З.

Маленькі фэльетон.

Слоўная анархія.

„Пішы—як чуеш, чытай—як бачыш“, сказалі некалі простадушныя украінцы і пачалі пісаць ды чытаць паводле гэтага прынцыпу.

За імі й «Наша Ніва» беларуская пісалася й чыталася, па магчымасьці гэтак сама. Доўга жыла гэтая часопісь, весяліла кожную граматную душу беларускую і нейкія зарысы правапісу сяк-так усталявала.

Далей-болей, сялянскі сын беларускі Тарашкевіч Браніслаў пасьля доўгіх навук ужо і граматыку вельмі грунтоўную напісаў.

Але, як на грэх, мы ўсе вельмі разумныя і ні то перамудрыць хочам Тарашкевіча, ні то замест Амэрыкі хочам Амерыку знайсьці, толькі вось ніяк ня можам дайсьці да пеўнай пэўнасьці ў правапісе, а пішам кожны так, я у галаве заверне.

Ну, а яно-ж ведама: «што галава, то розум».

Адзін, напрыклад, жаліцца, што прозьвішча яго замест „е“ праз „я“ напісалі, тымчасам, як у яго шляхоцкіх дакумэнтах ніякага „я“ і сьледу няма.

Другі хоча, мусі, быць падобным да італьянца і, па старой памяці спакойных царскіх часаў, упарта піша сваё прозьвішча на «о», асабліва, калі «о» гэтае на канец прыходзіцца.

Трэйці цуды творыць і проста мудрыя заморскія словы на ўсю сілу стараецца замяніць свойскімі, іншы раз гэтак на скорую руку самім сабою створанымі, альбо з якога-нібудзь цёмнага, невядомага кутка Бацькаўшчыны выцягненымі.

Пяты.. Ай, што там пяты? Можа быць і дзесяты, дык што-ж там з гэтага...

Вось ня ведаю толькі, каторым гэта ўжо буду я?

А рэч цікавая. Калі анархія, дык анархія — папрабую і я, думаю, якую-небудзь „правапісь“ замест правапісу выпусьціць.

Дык яно мо‘ й ня дрэнна, што падумаў аб гэтым я... сплючы, прысьніў значыцца, а то якраз яшчэ адзін лішні расход грамадзкі на выданьне быў-бы.

Ну, для мяне, дык яно—байкі: імя затое зрабіў-бы сабе ня меншае за Тарашкевічава.

Але што прысьніў, то прысьніў, трэба хаця сном сваім з грамадзянствам падзяліцца...

Ляжу гэта я і думаю: а што, каб пачаць ну, хоць-бы вершам пісаць адно пры адным розныя гэткія незразумелыя словы, каб ні на якую іншую мову ніхто іх ня мог пераклaсьць, каб былі яны зусім поўным ідыятызмам!

Ідэя! Пачынаю:

У лесе лёсым, лесу лёса
Стоць стаіць яго мільён
Глюгі бачу ў паднябёсах,
Пруцца качкі на паўдзён.

Вось і нямудра, здаецца, як на мой розум, а папрабуй, разьбярыся тут хацябы й сам профэсар Карскі.

— Аднак, можа і памяць разьвеяцца, запішу тымчасам свой першы ўдалы твор у блёк-нот, праз гадоў дваццаць назьбіраю гэтак цэлы ворах, а там як-нібудзь выдам і во... які том вывалю на наш небагаты кніжны рынак. Ну, каб ня згубіць памяці:

„У лесе лёсым, лесу лёса“—гэта на звычайных сьмяртэльнікаў мове павінна значыць: „У вельмі харошым лесе, лесу вельмі шмат“.

Ну, але якая-ж гэта ўсё проза?!.. Хоць... Ага! ёсьць сэнс. Але-ж толькі, ці ня сьпісаў я гэта скуль? Не, здаецца, рэч зусім самабытная, мая ўласная, аўтэнтычная. Ну, ліха з ім, калі хто ўжо раней за мяне рабіў гэта. Запішам далейшае.

„Стоць стаіць яго мільён“ — стаіць яго, гэта значыць, лесу, лёсага лесу, мільён. Усе, як-бы зусім чалавечыя словы. А вось гэтае „стоць“? Што гэта за слова я ўпаліў? Нібы й падобнае крыху да нечага... Э! няхай застаецца сабе для прыгаства (тут таксама штучка: просты чалавек сказаў-бы „хараства“, але-ж я не магу гэтак, бо я поэт, больш таго, рэвалюцыянэр у поэзіі!).

„Глюгі бачу ў паднябёсах“. Зварот ня зусім звычайны; дый гэтае „глюгі“ замест „дзюбы“, ці што—ўсадзіў я тут дзеля рытму.

„Пруцца качкі на паўдзён“. Тут таксама вельмі праставата ўжо. Хаця—не! На канцы вось, людзі сказалі-б на поўдзень, але-ж якая тады была-б рыфма, а так, дык зусім музычна: на паўдзён — мільён...

Калі расшыфраваў я апошні радок свайго ўдалага соннага твору, дык скапыціўся неяк якраз на гэтых самых рыфмах і пачаў ужо снаваць адно на адно ўсе, якія толькі ў памяці траплялiся словы, часамі навет рыфмуючы іх. А словаў гэтак шмат было. Шкада, што хто-колечы не запісаў іх. Бо былі і зразумелыя й незразумелыя, і гучныя і зусім глухія, як якое. Ня шмат іх засталося ў памяці. А папрабую спомніць.

У гаспадарцы ёсьць аснуда,
Ці, як кажуць, інвэнтар,
Хата варыстая — кухня
І даручны й гаспадар.

Прыцікаўся да дзьвярэй я
І апратаваў кажух,
А ці чысьціў, ці адзеўся —
Разьбяры, хто калі зух.

У цямноце каля двору.
Трэба робіць нешта мне...
Клум на вуліцы падняўся
Ды таўпесіцца, кляне.

Вожкі-лейцы з рук пушчае
Нейкі спрытны павaждай
Кліча, некага гукае
Аж малістуе бадай.

У цэлым возе трасяненьне
Ды пахнючы нейкі дух;
Каля брамніцы здарэньне.
Памагатар, ці пастух

З страху прэцца пераз голаў
Аж пад самы намастыр...

«Ня было каму з ім пажупіць» прыйшла, памятаю, мне да галавы, залатая фраза.

Ну, і жыў ня буду, калі ня ўсуну яе ў якую-нібудзь беларускую хрэстаматыю. Хай вучацца небаракі-землякі, хай круцяць галовамі, пакуль не зрабіліся лянейшымі.

Прачнуўся я ад вострага болю ў жываце.

Прачнуўся і зразумеў, што ў ім таксама, як і ў галаве маёй мудрай пачыналася поўная рэвалюцыя.

А можа ад таго й напаў на мяне соннага гэткі арыгінальны беларускі футурызм.

Калі так, дык—не! Годзі! Хай лепей застаецца граматыка, як яна ёсьць, а слоўнік беларускі хай сабе сам народ павялічвае. Даволі мне гэтых гэніяльных твораў. А ні слаўца больш ня выдумаю. Не хачу навет і сьніць аб гэтым.

Звончык.

Да конкрэктнай працы.

Тры з паловаю гады прайшло з дня абвешчаньня незалежнасьці Беларусі і амаль столькі-ж часу Беларускі Урад змушаны хіляцца за межамі пражываньня роднага народу.

Патрэбна было выявіць і перад Эўропай усе свае жаданьні, паказаць перад усім сьветам нашы справядлівыя дамаганьні, і многа Урадам зроблена ў гэтай справе. Ён завяршыў ўсё дэмонстрацыяй адзінага беларускага фронту перад тварам гэтага сьвету, аб‘ядняўшы кірункі беларускай думкі.

Але, як відно, здаецца, час ужо заняцца яшчэ і чымся іншым. Здаецца, што чад рэвалюцыі ўжо ўлягаецца і па ўсёй Эропе наступіў час рэальнае працы, выходзячы з тога становішча ў якім апынуўся кожны народ пасьля падрахункаў апошніх падзеяў.

Не гаворачы аб тых народах, якія выбіліся з віру цемры і нябыцьця на вольны сьвет, да істнаваньня, якія з энтузіязмам прыняліся за адбудову свайго жыцьця, не гаворачы аб народах пераможцах, для якіх вынiклі шырокія відакругі—і народы пераможаныя спазналі свае праўдзівыя становішчы, і прыняліся выходзіць з іх іншымі шляхамі, шляхамі падгатоўкі да новых разрахункаў.

Зьбітая, прыніжаная Нямеччына пачынае ўсю сілу свае энэргіі зварочваць на культурныя і гаспадарскія патрэбы і ідзе ўжо сьмела па гэтай дарозе...

Не пакладаюць рук і украінцы. На чужыне яны ствараюць свае вышэйшыя навуковыя інстытуцыі, як унівэрсытэт у Празе-Чэскай, каб падгатовіць кадры патрэбнай інтэлігэнцыі...

Цьвёрда сталі на грунт падгатоўкі культурных сілаў і велікарусы, разьехаўшыся па унівэрсытэтах цэлага сьвету і аб‘яднаныя на грунце гэтым у зьездзе ўсіх студэнтаў ў Празе (20. X. 21).

Можа час і нам падумаць шчыра аб нашым праўдзівымм становішчы і тых пэрспэктывах, якія адчыняюцца перад намі, каб з найлепшымі вынікамі скарыстаць час для падгатоўкі да новых магчымасьцяў.

Думаю, што ня ўсё будзе зроблена, калі навет і усьведамім эўропэйскае грамадзянства аб нашых ідэалах і праўдзівых дамаганьнях, мала будзе навет прылажыць сілы да ўсьведамленьня роднага народу ў межах разбораў.

Усё гэта патрэбна, але гэта яшчэ ня ўсё.

За граніцай апынулася шмат сыноў Беларусі. Ім, часта, навет немагчыма прыйсьці да народу, ды апроч таго думку грамадзянства ня можна ўціснуць у рамкі цеснай працы ў адным кірунку.

Есьць з другога боку шмат моладзі, якая знаходзіцца на паўдарозе, або на бездарожжы. Матар‘ял, які патрабуе проста выкарыстаньня. Апроч таго між народу такіх шмат ёсьць, якія марнуюцца дома. Адным словам ёсьць і жывы агонь і гаручы матар‘ял. А хто будзе адкідаць, што нам ня будзе патрэбна свая інтэлігэнцыя, мала таго, масавая інтэлігэнцыя, спэцыялі-

МАСКАЛЁВЫ ДЗЕЦІ.

— А ці праўда гэта, дзядзьку, што маскалёвы дзеці, як былі малыя, дык ад людзей у крапіву хаваліся?

Гэтымі словамі спытаўся я пра маскалёвых дзяцей у сівога ўжо ўдаўца дзядзькі Сымона, з якім мы аднаго дня разам пасьвілі быдла.

— А як-жа? — пытаньнем адказаў, усьмяхнуўшыся дзядзька Сымон, — кшталтам, пане, дурныя: калі йдзеш, бывала, каля іхнай хаты ды спытаешся, ці ўдома бацькі, дык замест адказу, як шалёныя, пане, так і дадуць нурца ў каноплі цераз плот, альбо яшчэ ляпей проста ў крапіву, пане, што густа расла каля плоту.

Ведама, што меўшы дзесяць-адзінаццаць гадоў, я ніякім „панам“ ня быў да таго-ж яшчэ пасьвіў уласнае бацькава быдла па абавязку, даросшага да гэтага, сялянскага дзіцяці. А дзядзька Сымон вымяніў у гэты дзень свайго наёмнага пастушка, даўшы яму магчымасьць схадзіць да цэрквы, бо дзень быў сьвяточны. Слова „пане“ было любым прыслоўем дзядзькі Сымона; суседзі й ваколічныя сяляне гэтага слова звычайна паміж сабою ня ўжывалі і праз гэта дзядзька Сымон так і быў празваны „Панечкам“.

Даведаўшыся з першага пытаньня, што дзядзька Сымон добра знаем з дзіцячымі прывычкамі цяпер ужо дарослых, а некаторых нат‘ і замужніх ды жанатых маскалёвых дзяцей, я пачаў распытвацца ў яго далей аб неясных для мяне рэчах. Перш за ўсё, я ніяк ня мог зразумець, чаму гэта стары нябожчык бацька гэтых самых маскалёвых дзяцей, які меў імя Іван, меў гэтак сама і прозьвішча, якое займала апрача яго дому яшчэ дзьве хаты ў вёсцы, і, будучы чыстым беларусам, зваўся ўсё-ж такі маскалём, а жонка яго, нябожчыца, Мар‘я ня то што маскаліхай звалася, а навет проста маскоўкаю, хаця й яна была гэткаю жвавaю, мілаю й прыветнаю кабетай-беларускаю, якую цяпер трудна знайсьці.

Вось аб гэтым я й пачаў распытвацца далей у дзядзькі Сымона.

— А чаму гэта, дзядзечку, стары Іван нябожчык празываўся маскалём. Вось мы, напрыклад, Краўцовыя, дык гэта таму, што мой дзед, як кажуць, хоць быў і нябедны але любіў займацца кравецтвам і шыў кажухі. Ну, а вось Маскалёвыя адкуль пайшлі?

— А ні адкуль яны не пайшлі, хлопча,—зьмяніў сваё прыслоўе дзядзька Сымон, падумаўшы мусі, што нязручна называць „панам“ малога пастушка.

— Усе яны тут радзіліся, тут і паміpацімуць напэўна, але з гэтым маскальствам штука не малая. Вось калі, цікавішся, хлопча, дык раскажу табе, адкуль гэта пачалі іх празываць Маскалёвымі...

— Раскажэце, раскажэце, дзядзечку, вельмі-ж цікава,—перабіў я, ўвесь гатовы слухаць.

— Дык слухай-жа, хлопча. Сапраўды-такі маскалём быў некалі Іван. Дый яшчэ якім! Што гэта цяпер забіраюць маладых хлопцаў у войска, ў маскалі, значыць, на якіх чатыры-пяць гадоў, выкруцяць там, вымуштруюць, чалавекам, пане, зробяць, што як вернецца хто з маскалёў ды яшчэ з нашыўкамі на палетах, дык за яго найлепшая ваколічная дзеўчына замуж гатова пайсьці. А даўней, пане, зусім ня тое! Што служба, а што катарга трудна было адрозьніць. Іван нябожчык мікалаеўскім салдатам быў, а тады некруты па 25 гадоў цару служылі. Шчасьце Іванава яшчэ, што быў ён абаронцам Сэвастопалю, дык нейкую вільготу яму далі—толькі пятнаццаць гадоў прабыў у маскалёх, а дзесяць, цар яму, значыцца, дараваў, да хаты адпусьціў.

Але й за гэтыя пятнаццаць гадоў шмат чаго, хлопча, зьмянілася, зьмяніўся ведама й Іван наш, змаскалеў неяк, адсюль вось і празвала яго ўся вёска маскалём.

Але-ж слухай далей, хлопча! Гэта не бяда яшчэ, што змаскалеў Іван, а найгорш тое, што, выслужыўшы на вайне, мусі за адвагу, навет мідаль нейкі, ці крыжык і вярнуўшыся дадому, ніякага права на сваю дзель зямлі ад родных братоў сваіх не дастаў.

— Як-жа ж гэта? Ад родных братоў, кажаце?

— А так, так, хлопча; ад родных братоў сваіх Тодара й Мікалая, што гэтак сама, вечны пакой іх душам, паўміралі ўжо. А несправядлівыя былі яны людзі, хаця-ж затое й багатыры былі. Вун гэтулькі зямлі папрыкуплялі: Засьценкі, Крывулю ды Альхоўкі большую часьць. А беднаму маскалю Івану толькі дзесяцiну гароду адвялі ды курную хатку каля мосту, пэўна памятаеш яшчэ хатку на падпорах; там дзе й цяперашняя была. Гэту ўжо Мікалай, Іванаў сын, як ажаніўся, па сьмерці бацькі збудаваў.

Я жыва пачаў прыпамінаць, расказваючы дзядзькаві Сымону, што памятаю крыху старога Маскаля, але толькі тады ўжо, калі ён моцна хворы быў разам з наймалодшым сынам Сямёнчыкам. Я часта забягаў да Маскалёвых, бо нябожчыца „маскоўка“ была мая хрышчоная маці. А родная мая матуля, слаўная й нябедная гаспадыня абы каго за куму не папрасіла-б. Мусі вельмі разумнаю была маскалёва жонка, калі, ня гледзячы на беднасьць яе й курную хатку, матуля запрасіла яе ахрысьціць мяне. Мусі надта добрую душу мела гэта „маскоўка“, калі зусім малому мне й кампану майму Ўладыку свойскую табаку курыць не забараняла. А іншы раз, дык і зімовых яблыкаў позна ўвосень давала. Ды пры ўсім гэтым так міла, тоненька гаварыла. Голас яе, як-бы чуецца яшчэ ў маіх вушох. А стары Маскаль сядзеў толькі бывала на пасьцелі, падпершы галаву палкаю, накшталт літары „Т“. Цяжкая, мусі, яму ўжо галава была. Добры, здаецца, быў, ніколі мяне маленькага не страшыў. А ня тое зусім быў Тодар—брат Маскалёў: як зараве, бывала, на мяне, дык я стрымгалоў лячу хавацца ад яго. А Мікалая, наймалодшага маскалёвага брата я штосьці не прыпамінаю.

— Абодва нядобрымі і надта скупымі былі,—падхапіў дзядзька Сымон,—і Мікалай і Тодар горшымі былі за маскаля Івана, бо гэтак несправядліва пакрыўдзілі яго, ня лічачы навет за брата.

стыя: аграномы, інжэнэры, каморнікі, пэдагогі і г. д. і г. д.

Прадставім сабе, што мы здабудзем самастойнае жыцьцё, у чым вядома што няма ніякага сумлеўку.

Як мы можам стаць на ногі, ня маючы патрэбнага ліку сваіх спэцыялістах.

Думаю, што навет тыя магчымасьці, якія адчыняюцца перад беларускай моладзьдзю ў зьвязку з пражаскім унівэрсытэтам, гэта толькі маленькая кропелька ў моры жаданьняў яе.

Трэба самім яшчэ заграніцай, дзе гэта можна стварыць нешта на лад нейкага народнага унівэрсытэту, нейкага інстытуту ведаў у розных галінах, найболей патрэбных для нашага адраджэньня.

Ня буду гаварыць, што гэта такое будзе, але самі працаўнікі заграніцай павінны аб гэтым падумаць.

І. А.

Эканамічны крызыс у Польшчы.

Супрацоўнік польскае соцыялістычнае газэты „Robotnik“ меў гутарку з міністрам працы Дароўскім аб эканамічным крызысе ў Польшчы.

Спыніўшыся на прычынах крызысу, міністар пасьля назваў лічбы, якія паказалі велічыню крызысу на 20-е лістапада г. г. Разьмер крызысу, паводлуг гэтых лічбаў выглядаў гэткім чынам:

I вокруг. Места Варшава. Зачынена 14 прадпрыемстваў, звольнена 1.141 работнік. Скарочана работа ў 13 прадпр. з 800 раб.

II вокруг. Варшаўскае ваяводзтва. Зачынена 15 прадпрыемстваў. Звольнена 3 тысячы рабочых. Скарочана работа ў 10 прадпрыемствах з 10 тыс. рабочых.

III вокруг. Лодзінскае ваяводзтва. Зачынена 120 прадпрыемстваў, пераважней тэкстыльнае прамысловасьці. Звольнена 15 тысяч рабочых. Скарочана работа ў 60 прадпр., што ахапляюць сабою 40 тысячаў рабочых буйных прадпрыемстваў.

IV вокруг. Кельцаўскае ваяводзтва. Зачынена 50 прадпрыемстваў. Звольнена 15 тысяч рабочых, пераважна скураное, дрывяное, цымантовае й тэкстыльнае прамысловасьці. Скарочана работа для 20 тысячаў рабочых.

V вокруг. Люблінскае ваяводзтва. Зачынена ўсяго некалькі прадпрыемстваў з 200 работнікамі. Крызыс, пакуль што, не закрануў гэтага вокругу.

VI вокруг. Беластоцкае ваяводзтва. Зачынена, пакуль што, некалькі прадпрыемстваў і няма яшчэ поўных ведамасьцяў. Крызыс закрануў менш, як іншыя вокругі.

VII вокруг. Кракаўскае ваяводзтва й Цешынская Сьлезія. Крызыс зачапіў усю тэкстыльную прамысловасьць. Працуюць 3 дні ў тыдзень.

VIII вокруг. Львоўскае й Тарнапальскае ваяводзтвы. Крызыс адчуваецца слабей, дзякуючы маларазьвінутай прамысловасьці. Ведамасьцяў, пакуль што, мала.

IX вокруг. Станіслаўскае ваяводзтва. Крызыс слабы, як слабая і прамысловасьць. Няма выразных вестак.

Агулам ува усёй Польшчы, паводлуг афіцыяльных ведамасьцяў, каля 146 тысячаў зарэестрованых безработных, у тым ліку 50% (палова) здэмобілізованых жаўнераў.

Калі ўзяць пад увагу, што прамысловасьць ня зьменшылася ў 55% толькі тому, каб не пазбавіць работнікаў заробку, дык крызыс мог-бы закрануць яшчэ 263 тысячы рабочых, а гэткія лічбы сьведчаць аб тым, што эканамічны крызыс у Польшчы даволі паважны.

Сколькі жыхароў у межах Польшчы.

Галоўная Статыстычная Польская Управа апублікавала аканчальныя агулы перапісі насяленьня Польшчы на 30-е верасьня бягучага году.

Агульная лічба насяленьня м. Варшавы й ваяводзтваў: варшаўскага, лодзінскага, кельцаўскага, люблінскага, беластоцкага, наваградзкага, палескага, валынскага, пазнанскага, паморскага, кракаўскага, львоўскага, тарнопальскага, станіслаўскага й Цешынскае Сьлезіі дасягае 25.406.103 душ.

Апрача таго ў гэтую лічбу ня ўходзяць асобы, перапісаныя вайсковымі ўладамі, а таксама насяленьне прылучанай да Польшчы часткі Верхняе Сьлезіі, якая налічвае каля 980 тысячаў жыхароў.

Студэнт.

(Ахвярую Праскім і Віленскім колегам).

Веды прагненьнем за душу праняты,
З студыі ў студыю зрана ўвесь дзень
Быццам запомніўшы будні і сьвяты,
Ежу... Ён стаў, як нябожчык, як цень.

Ў горадзе гоман, туркот, лескатаньне,
Золата, роскаш усюды пышаць.
То не яму... Не чапае нізваньня —
Іншыя вобразы ў вочах стаяць.

Музыка грае, грыміць і траскоча,
Тон пераменіць, сьціхае і мрэ...
Куртку стуляе, заплюшчыўшы вочы,
Далей—хоць гук аж за сэрца бярэ.

Вочы пралескі, як красачкі мая,
Ў твар заглядаюць, сьмяюцца, маняць...
Ён голаў у землю ніжэй апускае
Ногі нячутна наперад ляцяць.

Вось і завулак глухі і цяністы —
Ў цесную хату, няйчачай кароб
Хутка ўбягае; замучаны чыста,
Валіцца проста на ложку, як сноп.

Бачыць далёка у роднай краіне
Люд, весь у цемры, ў ганучы адзет.
Ён там між ім у агульнай судзьбіне
Кліча наперад, да сонца, на сьвет.

І. Д.

Прага, 2. XI. 21.

З ПРЭСЫ.

УКРАІНЦЫ аб ВІЛЕНШЧЫНЕ.

Львоўскі орган Украінскае Соцыяль-Дэмократычнае Партыі—„Вперед“ (№ 212 (496) за 16. XI. 1921) ў перадавым артыкуле пад загалоўкам „Віленскі конфлікт“ гэтак разважае над віленскім пытаньнем:

„Цераз некалькі апошніх дзён польская прэса прысьвяціла шмат месца непаразуменьню, якое пачалося на грунце вырашаньня віленскае справы. Зьявілася шмат трывожных вестак, галава польскае дзяржавы Пілсудскі заграziў адстаўкаю, калі яго становішча ня будзе зацьверджана, польскаму ўраду пагражаў крызыс, аднак-жа крытычны момэнт, здаецца, мінуў і якіх-нібудзь надзвычайных зьменаў ня трэба чакаць.

Спрэчку выклікалі назначаныя выбары віленскіх дэлегатаў, якія мелі-б вырашыць, куды прылучыць абшар т. зв. Сярэдняе Літвы, ці да Польшчы, ці да Ковенскае Літвы. Прадстаўнікі вялікіх дзяржаваў, якія прабываюць у Варшаве, ад імя сваіх урадаў выказалі думку, што выбары павінны быць зроблены ня толькі на невялічкім абшары Сярэдняе Літвы, але і ў іншых паветах, сумежных з ёю, якія на аснове пастановаў рыжаскага дагавору апынуліся ў межах польскае рэспублікі.

На тым самым становішчы стаў і галава польскае дзяржавы Пілсудскі, заяўляючы, што калі ўрад і варшаўскі сойм ня прылучацца да яго думкі, ён будзе змушаны ўхіліцца і аддаць адтрыманую ўладу ў рукі польскага сойму. Гэтае становішча і ультыматум начальніка Пілсудскага выклікалі страшную буру. Нарадова дэмократыя, якая толькі чакае здарэньня, каб пачаць кампанію проці асобы цяперашняга галавы, ніколі ня хоўвае свае нехаці і цалком яўна вядзе барацьбу проці палітыкі названага ёю „малога чалавека“.

І гэтая якраз нагонка, якую пачалі вшэхпалякі проці галавы польскае дзяржавы, зьяўляецца характарыстычнаю ў новай стадыі спрэчкі з-за Вільні. Падчырківаем гэта таму, што сам спосаб вырашэньня віленскае спрэчкі, як гэта задумала польская ўлада пры падмозе назначаных выбараў, гэтае спрэчкі ня скончыць; як ня скончыла яго апошняя кантанольная концэпцыя найвышэйшае рады.

Перш за ўсё рэзультат галасаваньня будзе толькі выказам польскага насяленьня на тэрыторыі спрэчных літоўскіх паветаў. Ні літоўскае, ні беларускае, ні навет жыдоўскае насяленьне тых паветаў у назначаных выбарах удзельнічаць браць ня будзе і ў гэтай думцы сказаныя народы вынесьлі ўжо адпаведныя пастановы. Для польскае палітычнае думкі ў гэткіх абставінах выгрыш цалком запэўнены, так як запэўнены галасы польскага насяленьня, якое будзе выяўляць сваю волю. Але пры стрыманьні ад галасаваньня і Літоўцаў і Беларусаў, як таксама няпэўным становішчы жыдоўскага насяленьня, ня можна будзе лічыць рашэньне прынятае ў Вільні, за выраз волі цэлага агулу, які адзіны можа мець рашучы ўплыў.

У даным выпадку важны тут дысонанс улады, які мелі мы здарэньне за апошні час прасачыць. Зьявішча ня першае навет у тэй самай справе Вільні. Падобны інцыдэнт, хоць і ня ў гэткіх формах меў месца тады, калі польскія войскі першы раз занялі Вільню і зьявілася адозва Пілсудскага да насяленьня занятае тэрыторыі. Проці гэтай адозвы, проці фэдэралістычных плянаў Бэльвэдэру вельмі рэзка выступіў тады варшаўскі сойм, які ў сваёй большасьці быў пад уплывам анэксыяністычнае ідэолёгіі вшэхпалякоў.

Сьведкамі другога гэткага дысонансу ўлады ў Польшчы былі мы цяпер. Прычына вельмі малаважная. Колькі паветаў больш, якія праз галасаваньне так сама, як і Сярэдняя Літва мелі выявіць сваю волю, пры чым стаяў начальнік Пілсудскі, чаго вымагалі таксама прадстаўнікі Антанты, стварылі гэтае непаразуменьне, якое набрала гэтак гострых формаў і магло стварыць зацяжны крызыс. Дзеля вшэхпольскага лагеру момэнт

— Як-жа гэта? Й за брата ня лічылі?—спытаўся я, ня верачы сваім вушом.

— Але, але, хлопча, й за брата, навет, ня лічылі гэтага няшчаснага маскаля Івана, што й пад Сэвастопалем быў. Ён-жа ж гэта Язэпа-музыку граць сэвастопальскага марша навучыў, на язык выцінаючы. Калі Іван, вярнуўшыся з маскалёў, шукаць правоў сваіх пачаў, дык у міравога пасрэдніка ў судзе Тодар з Мікалаем зракліся проста, што ён брат іх, а цьвярдзілі міравому, што Іван для іх зусім чужы, хоць і адно прозьвішча з імі мае. А каб мацней было, яны,—ведама-ж багатыры, — валаснога пісара падкупілі, каб той саўсім выкасаваў Івана са сьпіскаў іх дружыны. А зямлю паміж двома сабою падзялілі. Твой бацька, хоць і шмат малодшы за мяне, а разам мы ў судзе сьведчылі, што Іван-маскаль раднюсенькі Тодараў і Мікалаеў брат. Міравы пасрэднік, таксама мусі падкуплены, як тупне нагою на твайго бацьку:

— Ты мне, — кажа, — за хлусьлівую прысягу адпавядаць будзеш, памятай гэта!

А бацька твой, малодшы за ўсіх сьведкаў, не баіцца, гэта, пасрэдніка ды проста яму й рэжа:

— Я,—кажа,—паночку, пакліканы ў суд, каб праўду паказваці, я сам гэта ведаю, ні Сыбіру, ні вастрогу, — кажа, — не спалохаюся, бо праўду паказваю.

Ўсе мы, гэта, пад прысягаю дружна ўсю праўду, паказалі, што Маскаль ня чужынец, а наш сусед і брат родны Мікалаю й Тодару.

Але, што-ж зробіш, хлопча, калі валасная канцэлярыя гэткага круцельства нарабіла, з дружыннага сьпіску Івана выкасавала. Так і застаўся ён у курнай хаце на дзесянціновым гародчыку.

А з хатаю гэтаю, дык проста амаль ня байка выйшла. Будавалі гэта Мікалай з Тодарам хляўчак нейкі на цяперашнім маскалёвым гародчыку і ўжо саўсім немаль што скончылі сьцены ставіць, калі нечакана, неспадзевана Маскаль дамоў вярнуўся. Павітаўся, гэта, ён з братамі, а тыя, ўдаючы мусі, што не пазнаюць яго, маўчаць сабе. А можа й саправды спачатку добра не распазналі яго. Жартачкі, пане, пятнаццаць гадоў чалавек у маскалёх прабыў ды яшчэ пад Сэвастопалем ваяваў. Барадою аброс, гаварыць панашаму, папростаму адвык, а ўсё памаскоўску неяк ды моцна, рэзва, як салдат.

— Што гэта будуеце?—спытаўся Іван у братоў памаскоўску.

— „Імбар“,—адказалі тыя амаль што разам.

Так нічога й ня выйшла з Іванавым правам на зямлю. Ледзь неяк суседзі ўстыдзілі Тодара з Мікалаем, каб хоць у „імбары“ гэтым самым жыць яму пазволілі.

Гэтак вось і пачаў жыць бедны Іван у аднэй на ўсю вёску курнай хатцы. Пасьля ажаніўся ён з Мар'яю. Разумная была й мілая дзеўчына, але найбяднейшая за ўсіх, сірата. А там і дзеткі ў іх пайшлі, як той казаў „што год, дык прарок“. Некалькі, спакой іх душачцы, паўміралі. А вось трох хлапцоў: Мікалай, Мацей і Сымон ды дзьве дзяўчаці—Аляксандра й Гануля жывымі засталіся. Гэтыя ўсе, апрача нябожчыка Сымона, якога бацька Сямёнчыкам памаскоўску празваў, і цяпер жывуць. Мікалай, вось, ажаніўся і сам ужо чацьвёра дзяцей мае. Аляксандра з Ганулямю, пасьля таго, як маці іх маскоўка-нябожчыца Богу душу сваю найдабрэйшую аддала, замуж павыходзілі ў чужыя вёскі, а Мацей, сярэдні брат, якраз гэтак сама ў антылерыі, ў маскалёх служыў, калі маці яго памёрла. З маскалёў ён, бач, якім прыгожым дзяцюком вярнуўся, бамбардзера заслужыў, адну нашыўку на палеты далі, а йшоў на службу ён зусім няграматным. Цяпер, аднак, чытае, кажуць, і піша навет...

— Э, слаба мусі піша ён, — перахапіў я,—бо, калі апошні раз прашэньне ці жалабу ўдаве-царыцы падаваў усё пра зямлю гэту, дык адрэс я яму на канвэрце пісаў.

Хаця я зусім ня зухуючыся сказаў, пра гэта старому Сымону, аднак ён раптам зьдзівіўся:

— Ого! дык ты ў нас малайчына, хлопча, на ўсю вёску, калі гэткія важныя адрасы можаш пісаць...

— Э, крыху ня так. Я толькі пісаў, што Мацей казаў мне,—паправіўся я,—а ён-жа ж не дарма пяць гадоў у маскалёх прабыў, каб навучыцца там царыцу падвышаць.

— Не, не! ой, не кажы, хлопча! Ты таксама ў школцы добра мог гэтаму навучыцца. Заўсёды я кажу, што ты нейкі нязвычайна здольны да навукі, ну, як-бы й саўсім ня мужыцкі сын. Вось малы ты, ўнукам маім быць мог-бы, а сядзіш, вось, і разважаеш, пане, бы стары.

Я маўчаў.

— Дык-жа слухай далей, хлопча,—ізноў пачаў перарваную гутарку дзядзька Сымон.

— А гэты, вось, самы Мацей Маскалёў ніяк да навукі налажыцца ня мог. Маці гэткая спрытная й разумная была кабета, бацька ведама-ж ня дурань; жартачкі, пане, мікалаеўскі ваяка, гэтулькі сьвету пабачыў, начальства рознага панаслухаўся. А вось дзеткі, быццам чмута на іх якая найшла. Недарэчныя нейкія павыходзілі ды годзі. Досіць таго, што ў крапіву, вось, ад сваіх-жа суседзяў вясковых хаваліся. Мусі прыгнятала іх бедных несправядлівасьць тая, якую родныя дзядзькі над іх бацькам вытварылі. А што да навукі, хлопча, дык дзіва проста, як ня браліся маскалёвы дзеці.

Ўжо й дарэктару, бывала, стары Маскаль саракоўку за зіму, як і ўсе суседзі за кожнае дзіця плаціў і лементары, бывала, новыя ім накупляе, бо недаўгавечныя ў іх кніжкі былі. Найхітрэйшым дзеля гэтага быў Мацей. Сядзе чытаць, бывала, загострыць курачую пярынку, як найлепей, ды быццам паказваючы ёю на літары, пачне лементар пароць: гэта А, гэта Б, гэта В — чытае, ды як штырбяне ў адну літару, як парне ў другую, дык і па кніжцы ўжо. Старэйшы брат Мікалай і малодшы Сымон з сёстрамі ад Мацея прыклад бралі і праз гэта ані не навучыліся. А што летам яны чаўплі, дык і расказваць сьмешна,—перадыхнуў дзядзька Сымон, лёгенька усьмяхаючыся.

— А раскажэце, дзядзечку,—папрасіў я, — ні разу я яшчэ ня чуў аб гэтым.

— Гады йшлі, хлопча, а маскалёвы дзеці падрасталі. Работы ня мелі, як іншыя дзеці багатшых гаспадароў, людзі да Маскаля гэтак сама рэдка калі заходзілі, ня маючы патрэбы да яго і, праз гэта, дзеткі маскалёвы дзічэлі неяк.

Краўцоў Макар.

(Канец будзе).

быў вельмі падкладны. Асоба, якую жадалі-б яны за ўсялякую цану скінуць, а на яе месца паставіць іншую, больш выгадную для свае палітычнае лініі, больш зродненую мінулым і ідэолёгіяю, — сама заявіла гатоўнасьць ухіленьня.

Хоць крытычная стадыя непаразуменьня мінулася і да крызысу мусі ня дойдзе, самая спрэчка не зьліквідована. Ня вычэрпаваюць яго ні компроміс самога Пілсудскага, ні ўрадовы проект разьвязкі з рознымі перасьцярогамі, над якім раіўся ўжо сэньёрэн-конвэнт і які стане яшчэ прадметам гарачых дыскусіяў і дэбатаў на розных камісіях і на пленуме сойму. Хоць як нявыгадная для большасьці варшаўскага сойму думка Пілсудскага, што векавыя спрэчкі не даюцца вырашаць дарогай меча, хоць з некаторымі перасьцярогамі, мусіла быць прынята, няпэўная аднак-жа рэч, каб другая яго думка, якую ён кінуў на пасяджэньні сэньёрэн-конвэнту, знайшла прызнаньне, а ўласна, што „воля зацікаўленых не павінна быць прыгнятана і ёй ня можна накідаць ніякіх плянаў, ні праграмаў зьверху“. Гэтыя словы маюць у сабе цэлую непопулярнасьць і на іх ніколі не пагодзіцца польская дзяржаўная думка“.

КОРЭСПОНДЭНЦКІЯ ЎРАЖАНЬНІ.

Да гэтага часу ўся Ўсходняя Эўропа, ў рэзультаце войнаў унутрана-расейскай і польска-расейскай была закрыта ад Зах, Эўропы. Там нешта дзеялася, варылася, як у катле кіпела, крычала, маліла, прасіла — а з усяго гэтага шум і каша рабілася. Цяпер пачалося нешта накшталт „зносін“. Паехаў шмат хто адглядаць галодныя раёны.

І вось з іх допісаў Зах. Эўропа даведваецца ўжо сама, што робіцца.

Не праходзіцца міма становішча і ў Беларусі. У газэце „Trybuna“ зьмешчаны вялікі артыкул пад назовам: „Польска-Руская граніца“.

Прыводзім найболей характарныя месцы.

..... Ад Седлеца далей на усход ужо вельмі заметна, што дарога йдзе ў землі нядаўніх баёў. Спаленыя вакзалы, усюды зьнішчаныя масты, груды руінаў і кучы скручанага дроту.... служаць выразнымі прыпамінкамі баёў польска-рускіх. На пытаньне, хто прынёс няшчасьце на дамы гэтых людзей — усюды адказ, што гэта зрабілі палякі — пры адходзе ад Кіева і з Беларусі.....

Але яны й цяпер панамі вялікай часткі Беларусі, але такімі панамі, што грамадзянства цягнецца да волі, але ня ў бок Варшавы, а да савецкіх граніцаў, за якімі, па крайняй меры, згодна з назваю, беларускі народ мае аўтономію.

І няма дзіва. Гаспадарскі надзел надта малы, пагранічная мяжа праведзена выпадкова і нязгодна з этнографічнай ад'знакай.

Таму—беларускаму селяніну лепей сымпатызаваць саветам, дзе ў канцы канцоў ён мае свой голас, чым польскаму панству, каторае грaзіць затаптаць яго землі колёністымі і земляўласьнікамі, што вяртаюцца, і пры гэтым аб палітычных і грамадзянскіх правох не дае навет і сьніць“.

Далей апісваецца становішча ўцекачоў, якія варочаюцца дадому.

„Абразкі, якія відзіш на польска рускай граніцы, ўсхвалёўваюць заходнаэўропэйскага чалавека да глыбіні душы ...

.... Сто белых твараў цясьніцца ля дзьвярэй вагона, нясе запах сырасьці і шырыцца па цэлай лясной даліне. Як толькі застанаўліваецца лёкомотыў, рухліва імкнецца натоўп людзей, паўадзетых, у большасьці босых, у прымітыўным абадраным адзетку....

.... Іх фізіяноміі і рухі маюць у сабе мала чалавечага, поўзаюць па лагеры, як галодныя зданьні, трагічнымі жэстамі зьдзіраючы лупіны з бульбы, яец, спаленай кары і глыкаючы ўсё, што толькі годна хоць чуць для яды.

Тымчасам, выходзяць з вагонаў кабеты з вялікімі клумкамі ўсяго мажлівага, запальваюцца агні і варыцца заціркa з сушаных рыбаў, захованых гдзесьці ў глыбіне клумкаў і вялізных кішанёў. Хлеба ані скібкі, аднак савецкіх грошай цэлыя груды. І на гэтыя грошы прыходзяць чалавечыя гыены : ... прапануюць чорны польскі хлеб, зьмешаны з пяском на маскоўскія, або навет заморскія цэны 3—5 тысяч адзін фунт. І вось так набытыя рублікі праз рукі лоўкіх людцоў або праз кур'ераў зноў варочаюцца да Расеі....

Ужо ў дарозе трэйці месяц, есьці даставалі па аднаму па два разы ў тыдзень, а рэшту мусілі сабраць, жабруючы каля дарогі, або крадучы“....

У другім месцы (№ 240), разьбіраючы справу дапамогі рускім галодным і наогул адраджэньня Расеі, газэта датыкаецца справы нацыянальнай а асабліва адносін між укр. і велікарусамі і заканчвае перадавы артыкул.

„Ня хочам папераджаці вынікі падзеяў і цьвярдзіць, што ў роўным становішчы будуць абодва народы і па рэжыме бальшавіцкім Усё-ж павінны ўсім рускім дзеячом прыпомніць, што цяпер час паставіць мост да сэрца тых народаў, якія былі доўга прыкованы да велікадзяржаўнага цырату, які зрабіў з іх праціўнікаў кожнага рускага. Рускія павінны шукаць дапамогі найперш у сябе і зьмірыцца з народамі „окраинными“ ў моцы якіх хлебная жытніца былога рускага гаспадарства.

Эўропа ня можа ня бачыць, што шлях да рускага адраджэньня вядзе з Захаду, праз землі акраінных народаў, якія могуць памагчы болей, ніж маламоцная філёнтропія.

КОЎНА.

(Ад уласнага корэспондэнта).

Паварот званоў.

З Маскоўшчыны ўжо прывезьлі частку званоў, зьнятых з касьцёлаў і цэркваў Ковеншчыны, Віленшчыны і Горадзеншчыны падчас сусьветнай вайны і эвакуаваных да Маскоўшчыны. Усе прывезеныя званы былі выстаўлены на сельска-гаспадарскай выстаўцы ў Коўні. Сярод прывезеных званоў знайходзяцца званы з Віленскай Катэдры і Горадзенскае царквы (былога Софійскага сабору).

Таксама вярнулі маскалі частку архіваў. Архівы зьмешчаны на VI форце, дзе адбываецца рэмонт для прыстасаваньня фартовых памяшканьняў пад архіў. Дзеля нагляду за архіўнымі справамі створана Архіўная Камісія, на чале якой стаяць проф. Е. Вольтэр і гэн.-лейт. д-р Нагэвіч.

У Беларускім Асобным Батальёне.

27 кастрычніка адбыліся ўрачыстыя праводзіны былога камандзера батальёну палкоўніка Усьпенскага, переведзенага ў Гэнэральны Штаб; батальён прыняў новы камандзер маёр Розманас.

Цікавы двайнік.

У 1919 годзе з Беларускага батальёну літоўск. войска ўцёк старшы лейтэнант Андрэй Парахоўнікаў, за якім лічыўся цэлы рад недахватаў па гаспадарцы і прыватных даўгоў. Праз яго расстраляны жаўнер 4 Белар. Асобнай Кампаніі. Цяперака, як даведаліся ў Коўні, Парахоўнікаў працуе ў Канстантынопалі, як беларус з паперамі на імя паручніка Рыгора Маёрава. Але гэты апошні ахвіцэр служыць сабе ў Ліцьве!

Трагічныя сьмерці.

Былы камандзер 11-ай Беларускай Асобнай Кампаніі маёр Андрэй Ганзэн, па звальненьні з войска, выехаў з Літвы да Бразыліі. Падчас падарожы, параход, на якім ехаў Ганзэн з жонкай і 5 маленькімі дзяцьмі, патануў, Ганзэн загінуў са ўсей сям'ёй.

Былы ахвіцэр 2-е Б. А. К. Апанас Кур'ян, уцёкшы з Літвы да Балаховіча застрэлены нядаўна сваім братам у спрэчцы.

А. С.

Палітычная хроніка.

Пятніца, 25 лістапада.

— У Пазнані выкрыта камуністычная арганізацыя, якая мела зрабіць бальшавіцкае паўстаньне.

— Польскі віцэ-міністар Дунікоўскі працуе над проектам аўтаноміі Усходняе Галіцыі. Аўтаномія мае быць ваяводзкаю, а не тэрыторыяльнаю.

— З прычыны непарадкаў пры падарожы гэрцога Уэльскага па Індыі, Бомбэй абвешчаны на абложным палажэньні; ўсе месты, куды прыяжджае гэрцог таксама абвяшчаюцца абложанымі.

— „Rzeczpospolita“ паведамляе аб падпісаньні гаспадарчага дагавору паміж Францыяй і Польшчаю і польскаю часткаю Верхняе Сьлезіі.

— Польскі прэм'ер Панікоўскі разам з міністрамі Міхальскім, Дароўскім і Страсбургэрам прыняў дэлегацыю профэсыянальных саюзаў, расплумачыўшы ёй, якія прыняты меры для ліквідацыі крызысу прамысловасьці.

— Польскае міністэрства заграннічных справаў адтрымала савецкую ноту абвінавачаньня польскае палітычнае паліцыі ў жаданьні выклікаць нелёяльныя адносіны да польскага ўраду з боку асобных сяброў савецкай місіі ў Варшаве. Міністэрства адказала, што яно распарадзілася забясьпечыць савецкае пасольства ад розных асобаў.

— Нямецкая дэлегацыя зрабіла прапазыцыю перанясьці польска-нямецкія перагаворы з Жэнэвы ў В. Сьлезію. Гэта будзе разглядацца Лігаю Народаў.

— Літоўская дэлегацыя ў Вашынгтоне заявіла протэст проці актаў тэрорызму ў адносінах да ліцьвіноў у Вільні й Віленшчыне.

— Нямецкі міліярдэр Штынэс вядзе ў Лёндане перагаворы з Лейд-Джорджам аб супольнай ангельска-нямецкай эксплёатацыі Расеі. Перагаворы йдуць не бяз контакту з бальшавіцкім прадстаўніком Красіным.

— У Нямеччыне камуністычныя непарадкі, якія энэргічна гасяцца ўрадам.

— У Варшаву прыбывае новы лацьвійскі пасол Вукша.

— У Пазнані адбыўся вялізны мітынг дзяржаўных вураднікаў і вольнай інтэлігэнцыі. Гаварылася аб паляпшэньні палажэньня вураднікаў.

— Прускае міністэрства унутраных справаў выдала распараджэньне аб высяленьні ўсіх чужаземцаў, шкодных для дзяржавы.

— Францускі міністар фінансаў Люшэр заявіў, што Францыя будзе дамагацца акуратнае выплаты Нямеччынай належнай часьці контрыбуцыі.

— У Маскву прыехала нямецкая гандлёвая дэлегацыя на чале з Гэрманам, які заявіў, што камісія ня мае ніякіх палітычных мэтаў.

— Пры рэвізіі камуністычнае партыі па Гомельскай губэрні ў Быхаўскім павеце выдалена з партыі 45%, у Клімавіцкім пав. 21%.

— Баўгарскі ўрад згадзіўся пусьціць у Баўгарыю 7.000 уцекачоў з арміі Врангеля, якія цяпер знаходзяцца ў Галіполі.

Субота, 26 лістапада.

— Палкоўнік Шардыны і Бэржэра выехалі з Коўна ў Варшаву на тыдзень. Перад выездам Шардыны меў гутарку з мін. Пурыцкісам і Гальваноўскім.

— Сэньёрэн-конвэнт Польскага Сойму разгледзеў проект суду гонару дзеля соймавых паслоў.

— Перад выездам з Амэрыкі францускі прэм'ер-міністар Брыян выказаў вялікае задаваленьне вашынгтонскай конфэрэнцыяй.

— 25. XI дэлегацыя пяцёх галоўных дзяржаваў на вашынгтонскай конфэрэнцыі займалася справаю разбраеньня на сухапуцьці. Брыян заявіў, што Францыя зьменшыць армію, калі іншыя дзяржавы падзеляць з ёю магчымы на яе напад; а бяз гэткае гарантыі абмежаваньне ўзбраеньня немагчыма.

— Паводлуг вестак з Львова, украінскае прэс-бюро перадае аб заняцьці паўстанцамі Тырасполю і перарыве чугуначнай лініі Кіеў-Адэса.

— Украінскае прэс - бюро ў Швайцарыі паведамляе, што паўстанцы разьбілі дзьве брыгады бальшавіцкага войска. Аддзелы атамана Чорнага зьнішчылі 130-ю чырвоную дывізію. Разьбіта бальшавіцкая дывізія ў районе Карасьценя. Адзін з атаманаў перайшоў Днепр паміж Чаркасамі і Каневам.

— Эканамічная конфэрэнцыя ў Рызе паміж балтыцкімі дзяржавамі й Сав. Расеяй скончылася. У жыцьцё незабаўна маюць быць праведзены шмат якія пастановы аб водным і сухапутным транспорце, а таксама шмат спэцыяльных проектаў.

— Амэрыка мае даць Нямеччыне крэдыт у размеры 20 мільёнаў даляраў.

— Польская рада міністраў зацьвярдзіла дагавор аб непасрэдным чугуначным злучэньні паміж Польшчаю й Румыніяй.

— У Маскву выехаў з Варшавы польскі пасол Стэфанскі. Перад выездам ён меў доўгую нараду з Начальнікам гаспадарства.

— Бывшы польскі пасол у Маскве Т. Філіповіч назначаны старшынёю камісіі дзеля дапамогі галодным у Расеі.

— Польскія міністры Міхальскі, Дароўскі і старшыня польскае дэлегацыі ў рэпатрыяцыйнай камісіі п. Корсак выехалі з Варшавы дзеля інспэкцыі ўсходняе граніцы.

— У Стоўбцы прыбывае савецкая дэлегацыя дзеля перагавораў з польскай дэлегацыяй аб аднаўленьні чугуначнага злучэньня Расеі з Польшчаю.

— Аўстрыйская крона на заграничных рынках зраўнялася з польскаю маркай. Праз абніжэньне курсу кроны, ў Вене заўважаецца падрастаньне дарагоўлі.

— Выбары ў бэльгійскі парлямэнт далі перамогу каталіцкай партыі над левымі.

— 24. XI ў Празе (Чэхаславакія) пачалася забастоўка ў тэкстыльнай прамысловасьці.

— Савецкія ўлады вядуць перагаворы з групаю амэрыканскіх і нямецкіх прамыслоўцаў аб адбудоўцы Петраграду. „Правда“ паведамляе, што работы па наданьню Петраграду даваеннага выгляду пачнуцца вясною.

— Маскоўская рада народных камісараў займаецца проектам зьнішчэньня прымусовае працы для тых, хто не зьяўляецца спэцыялістым.

Нядзеля, 27 лістапада.

Лёрд Кэрзон у аднэй з сваіх прамоваў заявіў, што міру дасюль не ўдалося дасягнуць. У Вашынгтоне дабіліся абмежаваньня марскіх азбраеньняў, але патрэбна дайсьці й да абмежаваньня сухапутных арміяў.

— На адным з апошніх пасяджэньняў вашынгтонскае конфэрэнцыі разглядалася пытаньне аб Расеі. Пастаноўлена, што прызнаньне саветамі даваенных даўгоў нічым ня зьменіць палажэньня, таму што сав. ўрад павінен таксама прызнаць прыватную ўласнасьць і вярнуць яе.

— Газэтныя весткі з Лёндану сьведчаць, што міністар заграничных

справаў лёрд Кэрзон падаецца ў адстаўку. Прычына—непаразуменьне паміж Англіяй і Францыяй праз заключэньне апошняю дагавору з кэмалістымі. Намесьнікам Кэрзона мае быць лёрд Дэрбі.

— „Известия“ перадаюць трывожныя чуткі аб масавых выступленьнях рабочых з камуністычнае партыі і аб бязладзьдзі ў чырвонай арміі на грунце недаяданьня.

— У Маскву прыбыла нямецкая дэлегацыя дзеля заключэньня і падпісаньня афіцыяльнага расейска-нямецкага гандлёвага дагавору.

— Прэм'ер-міністар Галяндыі Штэгэрвальд сказаў у Амстэрдаме прамову аб няўхільнасьці згоды паміж Нямеччынай і нэйтральнымі дзяржавамі.

— Паводлуг вестак з Бэрліну, з прычыны павялічэньня заказаў дзеля нямецкіх фабрык, у некаторых з іх самі рабочыя выступілі з проектам 10-гадзіннага рабочага дня.

— Начальнік Вэнгрыі Хорты даручыў Бэтлену стварэньне новага кабінэту.

— Паводлуг няпоўнага падлічэньня, бюджэт места Варшавы на 1921 г. прадугледжвае 2 мільярды даходаў і 7 мільярдаў расходаў. Дэфіцыт даходзіць да 5 мільярдаў.

— Камітэт 2-га Інтэрнацыяналу прыняў рэзалюцыю аб скліканьні міжнароднае соцыялістычнае конфэрэнцыі дзеля ўзмацненьня міжнароднай еднасьці і працы па разбройваньню Эўропы.

— Эвакуацыя японскіх войскаў з Сыбіру адбудзецца ў бліжэйшым часе.

— З прычыны свае хваробы, японскі імпэратар назначыў насьледніка трону рэгэнтам.

— У Рыме падчас маніфэстацыі інвалідаў адбыліся спатычкі з паліцыяй, 19 чалавек ранена.

— Фінская прэса паведамляе аб пашырэньні паўстанчага руху па Захадняй Карэліі. Горад Олонецк у руках паўстанцаў. Петразаводзк абложаны паўстанцамі.

— Стогадовы юбілей лацьвійскае прэсы будзе ўрачыста сьвяткавацца 17 студня 1922 году.

Панядзелак, 28 лістапада.

— „Рідний Край“ дэталічна апісвае заняцьце паўстанцамі Житоміра, які баранілі 20.000 бальшавікоў.

— Газэты паведамляюць, што Польшча гатова на непасрэдную згоду з Літвою, каб урэгуляваць шмат якія балючыя пытаньні, як напр. чугуначнае злучэньне паміж абодвума краямі і зварот інтэрнаваных.

— У польскім міністэрсьцьве заграцічных справаў рыхтуецца новая нота саветам па прычыне далейшага тэндэнцыйнага невыпаўненьня імі забавязаньняў, прынятых рыскім дагаворам.

— Амэрыканскія газэты пішуць, што пэўным зусім рэзультатам вашынгтонскае конфэрэнцыі зьяўляецца тое, што англа-японскі саюз ня будзе разарваны. Амэрыка рыхтуецца да компромісьнага дагавору з Англіяй, але заключыць яго мае толькі пасьля таго, як адбудзецца асобны дагавор з Японіяй.

— Старшыня нямецкай гандлёвай дэлегацыі ў Маскве д-р Гэрман заявіў прадстаўніком прэсы, што мэтаю дэлегацыі зьяўляюцца перагаворы з народным камісарыятам земляробства аб забесьпячэньні Расеі насеньнем і сельска-гасп. машынамі. Перагаворы ўжо пачаліся.

— Быўшыя сябры ўсерасейскага камітэту падмогі галодным — Пракаповіч, Кускова, Кішкін, Осоргін і Коробов пастановаю чразвычайкі высылаюцца адміністрацыйна ў Вятскую і Казанскую губэрні.

— Усяго тры немцы - судзьдзі далі згоду застацца на службе ў польскай часьці Верхняе Сьлезіі.

— Папярэднія перагаворы палякоў з немцамі ў Жэнэве носяць лагодны характар. Некаторыя камісіі маюць працаваць у Катовіцах, ці ў Каралеўскай-Гуце.

Аўторак, 29 лістапада.

— Сотня студэнтаў, абураных нядобрай заяваю Брыяна аб італьянскай арміі напала на францускае консульства ў Турыне. Паліцыя разагнала нападаўшых.

— „Правда“ паведамляе, што расейска-італьянскі дагавор яшчэ не падпісаны дзеля непаразуменьняў паміж абедзьвюма дзяржавамі.

— Як паведамляюць нямецкія газэты, перад зачыненьнем вашынгтонскае конфэрэнцыі будуць запрошаны на конфэрэнцыю прадстаўнікі Нямеччыны й Расеі

— „Times“ перадае з Прэсбургу, што там выкрыты згавор, які меў мэтаю забіць міністра Бэнэша.

— Дзяржавы Малое Антанты пастанавілі агульна протэставаць проці трэбаваньня нясьці расходы па утрыманьню экс-караля Кароля.

— Шардыні меў конфэрэнцыю з польскім міністрам заграчічных справаў Скірмунтам. Гаварылася аб непасрэдных перагаворах паміж Літвою і Польшчаю.

— Польшча адказала на ноту украінскага сав. ураду, заяўляючы што полеміка аб паўстанчым руху лічыцца вычарпанаю.

— „Journal“ передае, што ангельскі ўрад пастанавіў прызнаць вісбадэнскі дагавор, які рэгулюе заплату ў натуры нямецкае контрыбуцыі.

— 27 лістапада ў Пазнань прыехала рада польскіх міністраў на чале з прэм'ерам Панікоўскім.

— Новы кабінэт у Бэльгіі даручана злажыць Джаспэру.

— Польская і нямецкая дэлегацыі выяжджаюць з Жэнэвы.

— У Варшаве йдуць польска-чэскія гандлёвыя перагаворы.

— 25 лістапада ў Бэльвэдэры (Варшава) падаў свае паўнамоцніцкія граматы аўстрыйскі пасол Мікалай Пост.

— Прэм'ер-міністар Францыі Брыян пакінуў Вашынгтон.

— Аг. „Havas“ паведамляе з Коўна, што Гальванаўскас моцна ранены бомбаю, кіненаю ў прыватную яго кватэру праз вакно.

— У выпадку ўдачнага рэзультату працы вашынгтонскай конфэрэнцыі прэзыдэнт Злучаных Штатаў Гардынг мае зьвярнуцца да ўсіх дзяржаваў у тым ліку й да Нямеччыны з просьбаю аб зацьвярджэньні пастановаў конфэрэнцыі.

Серада, 30-га лістапада.

— Чычэрын мае выехаць у Ангору, каб быць на нарадах прадстаўнікоў Расеі, Турцыі, Пэрсіі, Індыі, Афганістану і каўкаскіх рэспублікаў.

— „Daily Mail“ перадае з Гэльсінгфорсу, што Кіеў абложаны з трох бакоў і знаходзіцца напярэдадні капітуляцыі. 60 тысячная сялянская армія паўстанцаў Украіны маршуе на Адэсу.

— „Vorwarts“ зьмяшчае пісьмо камуністага Вэгнэра, які павінен быў падарваць тры караблі коаліцыі, што стаяць у Штэтыне. Пракуратура пачала сьледзтва.

— Некаторыя амэрыканскія газэты паведамляюць, што далейшыя пасяджэньні вашынгтонскае конфэрэнцыі адкладваюцца да сярэдзіны сьнежня.

— У францускім парлямэнце адбыўся нябывалы скандал пры чытаньні Кашэнам, Бэртонам і Ляфонам інтэрпэляцыі аб паўстаньні матросаў на Чорным моры пры вайне з бальшавікамі. Інтэрпэлянты выключаны часова з парлямэнцкіх пасяджэньняў і аштрафаваны.

— Раптоўна памёр пасол Польскага сойму Бэрнард Дыяманд.

— Паўстанцкі Урад Карэліі паслаў савецкаму прадстаўніку ў Гэльсінгфорсе ноту аб незабаўным вывадзе савецкага войска з Карэліі.

— Менская бальшавіцкая газэта „Młot“ перадае праграму зьезду польскіх камуністых у Менску і выясьняе патрэбу перакінуць камуністычную работу палякоў у межы Польшчы.

— Памёр пачынальнік соцыяль-дэмократычнага руху ў Англіі Гайдман.

— У Сав. Расеі ўведзены падатак на сернічкі ў суме 300 рублёў за скрыначку ў 73 штукі.

Чацьвер, 1 сьнежня.

— Лёйд-Джордж мае выехаць у Вашынгтон. Перагаворы з Ірляндыяй будуць вясьці Бюркэнгід і Чэмбэрлэн.

— Нямеччына назначыла 35 экспэртаў дзеля гаспадарчых перагавораў з Польшчаю.

„Berl. Tid.“ паведамляе, што па забраньні Житоміра паўстанцамі было расстрэлена 3.000 бальшавікоў.

— Гарадзкія рабочыя ў Бэрліне агаласілі агульную забастоўку. Горад без вады і сьвятла.

Маскоўская рада народных камісараў выпусьціла дэкрэт аб грашавой рэформе. Маюць выйсьці крэдыткі ў 1, 3, 5, 10, 25 100, 250 і 1000 рублёў. Адзін новы рубель будзе хадзіць за 10 тыс. савецкіх рублёў.

— Прадстаўнікі Ульстэру адмовіліся быць у агульным ірляндзкім парлямэнце.

— Паводлуг вестак львоўскае газэты „Рідний Край“ паўстаньне на Украіне расьце, набываючы нязвычайнай сілы.

Жыцьцё провінцыі.

Ох, і начальства!

СІНЯЎСКАЯ ВОЛАСЬЦЬ, Несьвіск. пав.

Дагэтуль у нашай воласьці ўсё рабілася палюдзку, але як на бяду ня вельмі даўно прыслалі ў воласьць новага пісара. Здавалася-б невялікае начальства—пісар валасны, але паказаў ён веліч свайго чына. Здарылася мне па аднэй патрэбе быць у воласьці. Ну, і ўгледзіў я тут зьдзек над нашым братам—беларусам. Лае гэны паніч нашых бацькоў і папольску і памаскоўску (chamy, bydło) і г. д., хватаецца за палку і трасучы ў паветры, гоніцца за імі, пакуль не павыганяе ажно на вуліцу; іншы дык і на абаранкі заробіць. Бегае па зборнай, як няпрытомны, не зьвяртаючы ўвагі на старых кабет, пхае іх, што ажно некаторыя падаюць. Стаяць каля дзьвярэй гміны сяляне, трасуцца ад страху, каб хаця скончыць справу і сухім выйці ад гэтага новага пана.

Справы ў кастрычніку гэткія былі: падавалі бацькі, няздольныя да працы, просьбу да Камісі Пераглядовае, каб іх сынком далі адсрочку. Вось тут так добра прышлося ім пазнаць гэтага пана. Трэба было падаць просьбу цераз воласьць да Камісіі, але пісару гэныя прашэньні не падабаліся, бо ня ён пісаў, і адмовіўся прыняць, сказаўшы, што за яго лепш ніхто не напіша. Мусіць добра ён напісаў, бо за кожнае прашэньне злупіў найменш пяць, альбо дзесяць тысяч за які дзесятак слоў. Хто граша за душой ня меў, дык асьмеліўся падаць тое прашэньне, што яму другія напісалі, але пісар гэныя прашэньні парваў і траха мэтрыкаў ня зьнішчыў, а яны-ж, гэныя мэтрыкі, гэтак сама многа каштуюць. Трыста, ці больш марак за кожную асобу трэба плаціць сьвяшчэньніку, што зьмесьціць на гэтым кавалачку паперы, а іх, гэтых асоб, штук дзесяць бывае і больш. Нарэшце і жонка пісарава захацела зарабіць, да якое пісар пасылае за штамплёвымі маркамі да прашэньняў, яна замест дзесяцёх марак—пятнаццаць бярэ.

Селянін.

М. КРЫНКІ, Горадзенскага пав.

Арыгінальная прапазыцыя.

Гурток польскае моладзі ў Крынках, запрапанаваў Беларускаму Гуртку зьліцца ў адно агульнае „Кулко“, абяцаючы пры гэтым дужа многа добрага. Беларускі Гурток застаецца сам сабою.

Якраз сучаснае пытаньне.

Вядомая „адраджэнка - беларуска“ Вольга Пратасэвічанка, раней вельмі шчыра працаваўшая на беларускай ніве, цяпер дала супакой сваім мазгом, паставіўшы справу Беларусі на якар.

Ходзіць дзейка, быццам усю спрытнасьць свайго розуму яна скіравала на вырашэньне пытаньня: „заставацца праваслаўнай, ці прыняць каталіцтва?“

Мітрыволь.

Беларуская хроніка.

Сьвяткаваньне ўгодкаў Слуцкага паўстаньня.

У суботу, 19 лістапада г. г. ў кватэры Беларускага Музыкальна-Драматычнага Гуртка з прычыны першых угодкаў Слуцкага паўстаньня адбылося ўрачыстае пасяджэньне Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту, на якім былі і гэткія прадстаўнікі іншых тутэйшых нацыянальнасьцяў: ад П. П. С. грамадзяне Заштаўт і Годвад, ад Ліцьвіноў—грам. Аўгустайціс, Мічулайціс і Стадзевіч ад Жыдоў—доктар Шабад.

Адчыняючы пасяджэньне, Старшыня Нацыянальнага Камітэту грамадзянін Ф. Ярэміч зазначыў важнасьць Слуцкага паўстаньня, як актыўнага протэсту Беларускага Народу проці чужацкага гвалту.

Затым доўгі рэфэрат аб паустаньні прачытаў Старшыня быўшае Слуцкае Рады грам. Пракулевіч.

Пасьля гэтага з вялікай прамоваю выступіў, вітаючы прадстаўнікоў суседніх нацыянальнасьцяў, кс. Адам Станкевіч.

Грамадзянін Заштаўт ад імя працоўных польскіх масаў вітаў прысутных папольску.

Грам. Аўгустайціс сказаў прамову палітоўску, скончыўшы яе беларускімі словамі: „Няхай жыве Вольная, Непадзельная Беларусь!“

Д-р Шабад пачаў гаварыць пажыдоўску, але адразу перайшоў на расейскую мову, саслаўшыся на тое што яна для ўсіх, быўшых па насяджэньні, зразумелая. З месцаў пачуўся воклік: «Просім пажыдоўску!»..

Зараз-жа на зачыненьні пасяджэньня на сцэне пачаўся дывэртысмэнт. Былі паказаны I і XII абразы „Адвечнай песьні“ Янкі Купалы. Дэклямаваліся вершы Купалы, Багдановіча, Ясакара і Гаруна.

Хор прапеяў гымны „А хто там ідзе“ і ў канцы „Адвеку мы спалі“, а таксама «Ваяцкі гымн» і шмат народных сьпеваў.

Сьвята закончылася агульнай вячэраю, за якою былі сказаны шмат-кім прамовы на тэмы ўрачыстага момэнту.

Саюз студэнтаў.

Ў нядзелю, 27. XI ў залі Беларускага Музыкальна - Драматычнага Гуртка (Біскупская 12) адбыўся сход студэнтаў беларусоў, на якім было да 40 прысутных

На сходзе зацьверджана статут Беларускага Студэнцкага Саюзу і для легалізацыі яго выбраны камітэт ў складзе: кол. Малафеева, Туронка, Грынкевіча, Куніцкага і Дзьмітрыева, якому даручана таксама выкананьне пастановаў сходу і рэпрэзэнтацыя агулу студэнтаў-беларусаў аж да часу выбараў Ураду Саюзу. Між іншым на сходзе прынята вельмі важная пастанова аб прыняцьці ўчасьця ў агульна-акадэміцкім вечы ў аўторак 29. XI. Дзеля вялікай вагі пытаньняў, якія мелі разглядацца на вечы (зьмена ордынацыі выбараў ў Раду Акадэміцкае Моладзі) ўсе студэнты беларусы запрошаны ў як найбольшым ліку зьявіцца на веча і выступаць солідарна.

Інформацыі штодня ўправа сьвят у кол. Дзьмітрыева, Мал. Пагулянка, 12. Саюз Коопэр. 9—3.

Праўда аб „Krynicy“.

(Пісьмо ў Рэдакцыю)

Грамадзянін Рэдактар!

Ў інтарэсах праўды прашу надрукаваць ніжэйпаданае:

Адказны рэдактар «Krynicy» В. Грыневіч, на № 31 гэтай газэты, зрокся ўсіх рэдактарскіх на яе праў, і абавязкаў. Пасьля гэтага рэдактарска - выдавецкая супалка «Krynicy» запрасіла на адказнага рэдактара Ў. Знамяроўскага, які згадзіўся і ад сваёго імя падаў просьбу ў «Прасовы Аддзел» аб дазволе быць яму рэдактарам «Krynicy». У так званай «Сярэдняй Ліцьве» істнуе закон, паводле якога прашэльніку аб дазволе рэдагаваць газэту, *у працягу трох дзён* або даецца дазвол, або адмаўляецца. Але да «Krynicy» гэтага закону тасаваць нешта не захацелі. Грам. Ў. Знамяроўскаму на яго просьбу ў працягу больш як тры дні на паперы «Выдзял Прасовы» не адказаў нічога, а на словах дазволіў выдаваць газэту. Чародны № 32 „Krynicy“ з подпісам грам. Знамяроўскага вышаў у сьвет. «Выдзял Прасовы» нешта з тыдзень маўчаў. Пасьля заклікаў рэдактара і заявіў яму, што «Krynicu» за стацьцю: «Аб Сойме ў Вільні» трэба аштрафаваць на 50,000 п. м., але шкадуючы беларусаў, „Krynica“ штрафуецца толькі на 10,000 п. м. за тое, што яна паказалася на сьвет не дачакаўшы пісьменнага дазволу з «Выдзялу Прасы», і, што *часова* «Krynicy» выпушчаць нельга. Пасьля некалькіх дзён «Выдзял Прасы» грам. Знамяроўскаму, які дамагаўся дазволу на паперы, заявіў, што яму, Знамяроўскаму, выдаваць газэту не дазволіцца, а што нехта іншы няхай падасьць нанова просьбу і яму дасца дазвол на выдаваньне і рэдагаваньне „Krynicy“. Зрабілі гэта. Адказ адтрымалі адмоўны. Прашэльніку *новага* дазволу на „Krynicu“ грам. Рагачу заявілі, што раз В. Грыневіч зрокся сваіх праў на „Krynicu“, дык яна больш выходзіць ня можа. А калі грам. Рагач заявіў, што гэта ёсьць новая просьба на *новую* газэту „Krynicu“, тады яму сказалі, што такога кірунку, ў якім пісалася „Krynica“, цярпець ня можна і ні дазволе ўзноў выдаваць „Krynicu“ няма і мовы.

З усяго гэтага робім вывад, што, ня гледзячы на заяву «Прасовага Выдзялу», зьмешчаную ў апошнім (11) нумары «Беларускіх Ведамасьцяў», што „Krynica“ *не закрыта*, „Krynica“ усё-ж такі *закрыта*.

Дык вось блізу пяць гадоў з перарывамі верна служыла „Krynica“ роднаму краю, роднаму брату селяніну і знашла сабе мучаніцкую сьмерць у роднай Вільні ад улады „Сярэдняй Літвы“ на парозе выбараў у Віленскі Сойм, відаць як знак найвышэйшай свабоды.

М. Дубавік,
супрацоўнік „Krynicy“.

28.XI.21.

Спэктакль у Гімназіі.

У суботу, 3 сьнежня у залі Беларускай гімназіі (Вострабрамская, 9) адбудзецца вечарына на карысьць Беларуск. Прытулку. Пастаўлены будзе дзіцячы спэктакль „Хлопчык у лесе“ А. Гаруна. Выступіць хор Ф. Згірскага. Адбудуцца дэклямацыі. Гульня „Рыбка“ (яна-ж лётэрэя). Пасьля спэктаклю скокі. Пачатак роўна а 7½ г. ўвечары.

Новыя беларускія кнігі.

Надрукавана і прадаецца ў „Беларускай кнігарні“ (Вільня, Завальная 7) Сусьветная гісторыя сярэдніх вякоў. Выданьне Беларускага Навуковага т-ва.

Друкуюцца ў Вільні: 1) Сусьветная гісторыя навейшых часоў. Выданьне „Т-ва Беларускае Школы“. 2) Альгэбра ч. II, 3) Арытмэтыка і 4) Фізыка.

Усе выданьні робяцца пры пасярэдніцтве „Беларускага Выдавецкага Т-ва“, якое выпаўняе ўсю рэдакцыйную тэхнічную работу.

У НАЦЫЯНАЛЬНЫМ КАМІТЭЦЕ.

1. Рэарганізацыя.

Як мы даведаліся, Віленскі Беларускі Нацыянальны Камітэт на апошнім пасяджэньні сваім 28-га лістапада г.г. пастанавіў зрабіць рэарганізацыю, аднаўляючы свой пэрсональны склад прадстаўнікамі істнуючых у Вільні беларускіх нацыянальных арганізацыяў.

Новы склад Камітэту мае ствaрыцца ў працягу аднаго тыдня.

2. Спраставаньне.

(Пісьмо ў Рэдакцыю).

У расейскай мясцовай газэце „Виленское Утро“ зьявілася, невядома кім падаяна, заметка быццам Старшыня Віленскага Беларускага Нацыянальнага Камітэту падаўся ў адставку дзеля нейкіх „политических разногласий“.

Дзеля таго, што я прасіў Пленум Нацыянальнага Камітэту аб звальненьні мяне ад абавязкаў Старшыні толькі з прычынаў чыста асабістага характару і ніякіх палітычных нязгодаў у Камітэце няма, дык гэтым заяўляю да агульнага ведама, што вышэйзказаная заметка „Вил. Утра“ не адпавядае праўдзе.

Ф. Ярэміч.
Старшыня Віл. Белар. Нац. Камітэту.

29. XI. 1921.

У Музыкальна-Драматычным Гуртку.

У суботу, 3 сьнежня ладзіцца вечарына з прадстаўленьнем. Настаўлена будзе: 1) „На папасе“ Я. Купалы, 2) „Боты“ опэрэта і 3) „Цётка нашкодзіла“ камэд. у адным акце. Танцы на залі да 4 гадз. раніцы.

Дабрачынны спэктакль.

У гарадзкой залі, 26 лістапада адбыўся вечар на карысьць бедных вучняў віленскіх беларускіх школ. Вечар ладзіў Саюз Белар. Настаўн. Пастаўлена была камэд. ў 3 актах „Сышчык“; ігру артыстаў публіка шчыра вітала. Пасьля прадстаўленьня была дэклямацыя і танцавала балерына Магрэта Ніжынская.

ТУТЭЙШАЕ ЖЫЦЬЦЁ.

Грабеж.

25 лістапада а 10 гадзіне ўвечары ў ішоўшае з тэатру „Лютня“ Марыі Дрозд на Вялікай вуліцы невядомы ў вайсковай форме вырваў з рук сярэбраны рыдыкюль і зьнік. („Вил. Утро“ № 48).

Адбудова краю.

Польскім урадам на адбудову Сярэдняй Літвы асыгнована 8.388.352 мар. (І нічога дзіўнага! *Рэд.*).

Высяленьне чужаземцаў.

У няўдогім часе проектуецца высяленьне незарээстрованых, згодна з распараджэньнем улады, чужаземцаў.

Расклейка абвестак і рэклямаў.

Магістрат зьяўляецца пасрэднікам пры расклейцы абвестак і рэклямаў на вуліцах места.

Хто будзе абходзіць гэта падлягае штрафу праз Гарадзкога Старасту да 10 тыс. марак.

Урадовыя распараджэньні расклейваюцца дарма, а прыватныя асобы плацяць па таксе, зацьверджанай меставою радаю.

Аднадзёнкі.

Літоўскія аднадзёнкі на польскай мове (па 4 газэтныя страніцы) вышлі дасюль гэткія: 22. XI—„Adam“, 23. XI—„Ewa“, 24-га—„Iozef“, 25-га—«Marja», 26-га—«Jan», 27-га—„Anna“, 29-га «Piotr», 30-га «Zosia» і 1. XII—«Jerzy».

Хуліганства.

У сераду, 16-га лістапада на малых жыдоўскіх дзяцей, што вярталіся з школы «Мфіцэй Гашколо» напалі польскія школьныя дзеці і з рагаткаў пачалі абкідаць каменьнямі, не зьвяртаючы ўвагі на праходзіўшых, пагналіся за імі. Хлопчыку Міхелю Клейну камень патрапіў у вока і з яго твару палілася кроў. Раненага і скрываўленага аднесьлі назад да школы дзеля перавязкі. „Unzer Tog“ (№ 263), расказваючы пра гэта, дадае, што гэткія факты, нажаль, паўтараюцца вельмі часта.

Ваяўнічыя дзеткі, скажам і мы ад сябе, а што з іх будзе, як павырастаюць.

Аштрафаваньне літоўскай часопісі.

Рэдактарка тыднёвіка „Vilniaus Garsas“ Мар'я Марцішаўская аштрафована Дырэктарам Унутраных Справаў п. Сянкевічам на 50 тыс. мар. за корэспондэнцыю з Дукштаў і Лынкмян у № 44 (75).

Аб Сойме.

Закон аб выбарах у віленскі сойм дэкрэтам гэнэрала Жэлігоўскага за 24. XI 1921 г. даручаецца апрацаваць Часовай Урадуючай Камісіі.

Старшынёю Час. Урад. Камісіі назначаны п. А. Мэйштовіч, якому гэнэрал Жэлігоўскі мае перадаць на час выбараў у Сойм вярхоўную ўладу краю, а сам выездзе за межы Сярэдняе Літвы.

Зацьвярджэньне статуту.

Зацьверджаны статут цэнтральнага саюзу сельска-гаспадарчых рабочых Сярэдняе Літвы.

26—27 сьнежня мае адбыцца ў Вільні конфэрэнцыя ўсіх сельска-гаспадарчых рабочых.

Юбілей літоўскага дзеяча.

23-га лістапада г. г. вялікім сходам літоўскага віленскага грамадзянства сьвяткаваліся 70-я ўгодкі з дня нараджэньня выдатнага літоўскага вучонага і грамадзянскага дзеяча д-ра Басановіча, які зьяўляецца закладчыкам ў Тыльзыце ў 1883 г. першае літоўскае часопісі „Auszra“. У 1907 годзе д-р Басановіч заснаваў Літоўскае Навуковае Таварыства, старшынёю якога зьяўляецца да сягоняшняга дня.

Апрача гэтага за свой век д-р Басановіч мае шмат іншых заслугаў перад сваім родным народам, палажыўшы шмат свае працы ў нацыянальны літоўскі рух.

Пасьля нялічаных прывітаньняў юбіляра ад розных арганізацыяў, вітаў яго сваім пеяньнем і хор літоўскае моладзі, які паміж іншым прыгожа выканаў Нацыянальны Літоўскі Гымн і яшчэ некалькі ўрачыстых сьпеваў.

Ніякіх зьменаў.

У № 268 „Gazety Krajowej“ за 27. XI г. г. зьмешчана гэткае „Выясьненьне Прэсбюро Часовае Урадуючае Камісіі“:

„Дзеля зьяўленьня ў варшаўскай прэсе чутак аб зьмене нібыто палітычнага курсу Ч. У. Камісіі Сярэдняе Літвы ў зьвязку з назначэньнем п. А. Мэйштовіча Старшынёю Часовае Урадуючае Камісіі Сярэдняе Літвы, якім чуткам перадчасным камэнтарам даў найярчэйшы выраз „Robotnik“ з дня 24 лістапада бяг. г. ў артыкуле пад назовам „Nominacja pana Meysztowicza“—Віленская Агэнцыя Прэсы упаважнена катэгорычна заявіць, што а ні прыняцьце панам Мэйштовічам вярхоўнае ўлады ў Сярэдняй Ліцьве, а ні назначэньне яго Старшынёю Ч. У. К. ня ўплывуць ні на якую зьмену ў дасюлешнім кірунку дзеяльнасьці й мэтодаў Час. Урадуючае Камісіі“.

Паштовая скрынка.

Дзеду Вавіле. За прысланае дзякуем. Зьбірайце больш і прысылайце. Наагул не запамінайце аб вас і часьцей пішэце, што ў Вас дзеецца.

М. Запольскаму. Сэрбія. Мітровіца. Пісьмо Вашае і вершы адтрымалі. Нажаль курсу дыплаў ня ведаем. Газэту з гэтага нумару Вам пасылаем. Падпіска заграніцу ўдвае даражэйшая.

Уладымеру Шчыркоўскаму. Новы-Сьвержань. Што маеце — прысылайце.

Я. В. Пісьмо Вашае адтрымалі. Усё, што магчыма, зробім. Кр. Мак. дзівіцца, што Вы, як відаць, не адтрымалі ніводнага яго пісьма й пасылак. А пісаў ён Вам няшмат з Лодзі ў пачатку мінулага лета на адрас, пакаханы ў цяперашнім Вашым пісьме. Вайсковыя статуты а таксама і артыкул „Р. ці Н.“, ім-жа былі пасланы Вам праз аксілю летам. „Звон“ будзе высылацца; за граніцу, падпіска ўдвае даражэйшая.

Віленская біржа.

Офіцыяльна.

За 30 лістапада 1921 г.

	Куплена.	Прадана.
Даляры	3565	3455 п. м.
Фунты штэрлінгаў	14300	13800 „
Ост.-маркі (1000)	—	— „
Нямецк. маркі (1000)	14,00	13.50 „
10 руб. золатам	15675	14600 „

Грамадзяне, спаўняйце сваю павіннасьць, запісуйцеся ў „Т-ва Беларускае Школы“!

Друкарня „Віленскага Выдавецтва“ Б. Клецкіна, М.-Сьцяпанаўская, 23. Рэдактар-Выдавец ФРАНЦІШАК АЛЯХНОВІЧ.